

Nr 646

Av herr Andersson, Torsten, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 120, med förslag i fråga om lokaliseringen av vissa statliga institutioner, m. m.

I propositionen nr 120 har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer för en utflyttning av viss statlig verksamhet från Stockholmsområdet, som förordats i propositionen. Till grund för förslaget ligger vissa av lokaliseringsutredningen rörande statlig verksamhet avgivna betänkan- den jämte däröver inhämtade remissutlåtanden. På några punkter avviker emellertid propositionen från lokaliseringsutredningens förslag. I den utsträckning, som framgår av det följande, har vi funnit, att dessa avvikelser icke är tillräckligt motiverade.

1. Försvarets fabriksstyrelse

I lokaliseringsutredningens betänkande nr 5 har föreslagits, att försvarets fabriksstyrelse skulle flyttas från Stockholmsområdet, och som ny lokaliseringsort har i första hand Eskilstuna förordats. Då ifrågavarande betänkande ej redovisats i propositionen, torde det vara erforderligt att här relativt utförligt redogöra för innehållet i detsamma och något beröra de avgivna remissutlåtandena. Sammanfattningsvis har lokaliseringsutredningen anfört bl. a. följande rörande fabriksstyrelsens lokalisering.

Försvarets fabriksstyrelse utgör tillsammans med underställda statliga fabriker och anstalter försvarets fabriksverk. Styrelsen utövar den administrativa, ekonomiska och tekniska ledningen över detta statliga affärsföretag. Fabriksverket omfattar utom styrelsen ett antal nytillverkande fabriker och tvätterier. För den tekniska ledningen av tvätterierna finnes en tvätteriernas driftledning förlagd till Stockholm. Under de närmaste åren beräknas vissa nya tvätterier tillkomma. Även en ny ammunitionsfabrik är planlagd. Det totala antalet anställda tjänstemän, arbetare och lärlingar vid fabriksverket uppgick i genomsnitt under år 1958 till 3 144.

Den 1 juli 1958 var totalt 174 personer anställda vid fabriksstyrelsen. Härtill kommer tvätteriernas driftledning om 24 personer, som nyligen avskilts från fabriksstyrelsen.

Fabriksstyrelsens arbetsuppgifter omfattar den ekonomiska och tekniska ledningen av fabrikenas och tvätteriernas drift. Inköp av material och produktionsmedel, försäljning av verkets produkter, anställning och utbildning av personal samt projektering och vård av anläggningar skötes centralt av styrelsen, som även har vissa beredskapsuppgifter. Fabriksstyrelsens ar-

bete karakteriseras av att verksamheten dels äger rum i Stockholm, dels, och i ej ringa utsträckning, vid verkets fabriker och andra anläggningar.

Den kontraktkrävande delen av fabriksstyrelsens verksamhet, som främst motiverar styrelsens förläggning till Stockholm, torde i huvudsak beröra affärsuppgörelser och tekniska problem, beredskapsuppgifter eller personalfrågor.

Mest betydelsefulla kunder är försvarsgrensförvaltningarna, som emellertid uppgivit, att från deras synpunkter någon större olägenhet ej torde uppstå, om fabriksstyrelsen lokaliseras utanför Stockholm. Andra viktiga kunder är medicinalstyrelsen och landstingens inköpscentral. Enligt dessa myndigheter är dock frekvensen av personliga sammanträffanden så låg, att lokalisering i Stockholm av denna anledning ej kan anses vara motive-rad. Affärsmässiga eller tekniska kontakter uppehålls även med byggnadsstyrelsen och fortifikationsförvaltningen. Detta samarbete synes emellertid antingen i huvudsak kunna skötas skriftligen eller vara av sådan natur, att behoven därav bortfaller vid utflyttning från Stockholm. Fabriksstyrelsens arbetskontakter med sprängämnesinspektionen och försvarets forskningsanstalt, som till stor del måste ha formen av personliga sammanträffanden, underlättas av de olika myndigheternas närbelägenhet. De svårigheter, som kommer att uppstå vid en eventuell utflyttning av styrelsen, torde emellertid kunna reduceras i väsentlig grad genom en lämplig arbetsorganisation. Övriga affärsmässiga och tekniska kontakter — med patent- och registreringsverket, försvarets civilförvaltning, leverantörer, konsulterande firmor samt flera myndigheter och företag — torde ej vara av den karaktär att de allvarligt försvåras av en omlokalisering av styrelsen, som i så fall skulle komma i samma läge som ett stort antal av försvarets civila leverantörer.

Fabriksverkets uppgifter vid krigsproduktion kräver ett visst samarbete med försvarsstaben och försvarsgrensförvaltningarna. Andra kontaktkrävande beredskapsuppgifter är säkerhetstjänsten och överläggningar inom fabriksverkets råd. Frånsett sistnämnda sammanträden, som i regel ägt rum en gång årligen, torde arbetskontakterna till allra största delen kunna ombesörjas per telefon eller skriftligen. Ej heller i detta avseende torde någon större skillnad föreligga mellan fabriksverket och vissa av försvarets civila leverantörer.

I personalfrågor sker samarbete med bland annat militärpsykologiska institutet och psykotekniska institutet vid Stockholms högskola, som bestri-der viss service vid personalprövning. Antalet personliga kontakter är emellertid få, och fabriksstyrelsen torde efter en eventuell omlokalisering kunna betjänas lika bra som vissa, redan nu i landsorten lokaliserade myndighe-ter. Mellan fabriksstyrelsen och personaladministrativa rådet sker ett ut-byte av erfarenheter rörande arbetsstudieteknik och personaladministra-tion. Enligt rådet torde detta samarbete kunna fungera — ehuru med något större svårighet — även om fabriksstyrelsen lokaliseras utanför Stockholm. Fabriksstyrelsen måste årligen representeras vid cirka 50 sammanträdes-dagar inom statens avtalsnämnd. Dessa arbetskontakter kräver ofrånkom-ligen personlig närvaro av högre befattningshavare i styrelsen. En omloka-lisering av styrelsen innebär därför från denna synpunkt en nackdel, som emellertid torde kunna minskas genom en ändamålsenlig organisation av fabriksstyrelsens inspektionsresor, så att dessa ej i lika hög grad som för närvarande belastar de förhandlande tjänstemännen.

Fabriksstyrelsen har bedömt att stora personalavgångar och rekryterings-svårigheter kan uppstå i samband med en utflyttning och bland annat av dessa skäl uttryckt tvekan i fråga om lämpligheten av en omlokalisering. Det synes även enligt lokaliseringsutredningens uppfattning realistiskt att räkna med vissa övergångssvårigheter i detta hänseende. De redovisade med en omlokalisering av fabriksstyrelsen förenade nackdelarna synes emellertid enligt utredningens mening icke vara av sådan omfattning att de i och för sig bör utgöra hinder för en av andra skäl önskvärd utflyttning av styrelsen från Stockholms-området. Det torde emellertid vid val av eventuellt ny lokaliseringssort för försvarets fabriksstyrelse vara lämpligt att fästa avseende vid rekryteringsfrågan.

Med en utflyttning av fabriksstyrelsen kan vidare följa vissa fördelar, bland annat genom att restiderna till de i Mellansverige belägna fabrikena minskas, utan att resorna till de mera perifert förlagda anläggningarna behöver bli nämnvärt längre än under nuvarande förhållanden. Den lokaliseringspolitiska effekten av en utflyttning bedömes kunna bli ganska avsevärd. Härtill kommer de fördelar, som en friställning av styrelsens nuvarande lokaler i Stockholm innebär. Slutligen torde en utflyttning kunna medföra vissa vinster från beredskapssynpunkt.

Lokaliseringsutredningens förslag beträffande fabriksstyrelsen har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av 24 av 32 remissmyndigheter. Bland annat har alla militära myndigheter, som hörts över betänkandet, förklarat sig ej hava någon erinran mot utflyttningsförslaget. Sålunda kan nämnas, att överbefälhavaren framhållit att fabriksstyrelsen tidigare inom försvarsstaben bedömts tillhöra den kategori myndigheter som borde behandlas i ett sammanhang med andra militära staber och förvaltningar. Den verkställda undersökningen och de militära förvaltningarnas uttalanden till lokaliseringsutredningen syntes emellertid enligt överbefälhavarens mening visa, att fabriksstyrelsen kunde flyttas oberoende av övriga statliga, civila och militära myndigheter, och överbefälhavaren fann därför ingen anledning till erinran mot lokaliseringsutredningens förslag, att fabriksstyrelsen borde flyttas från Stockholm till Eskilstuna. Likartade synpunkter framföres i remissutlåtandena från försvarsgrenscheferna och de militära förvaltningarna. Även flera civila myndigheter har tillstyrkt lokaliseringsutredningens förslag. Uttalanden i direkt avstyrkande riktning har gjorts — förutom av fabriksstyrelsen — endast av statens avtalsnämnd, Landsorganisationen och Sveriges akademikers centralorganisation. Tvekan inför förslaget framkommer även i remissyttrandena från statens organisationsnämnd, personaladministrativa rådet, Tjänstemännens centralorganisation och Statstjänstemännens riksförbund.

I propositionen har föredragande departementschefen uttalat, att med hänsyn till fabriksverkets karaktär och verksamhet ställning till förslaget om utflyttning av försvarets fabriksstyrelse till Eskilstuna torde böra tagas först i samband med framtida överväganden om utflyttning av större statliga

förvaltningsenheter, eventuellt i samband med tillskapandet av ett centralt statligt förvaltningscentrum utanför Stockholm. Vi kan icke finna det motiverat att på detta sätt uppskjuta frågan om fabriksstyrelsens lokalisering. Tvärtom synes den verkställda undersökningen och icke minst de remissutlåtanden, som avgivits av de närmast berörda militärstaberna och förvaltningarna, ha övertygande visat, att en utflyttning är möjlig utan att avvakta ställningstagandet till övriga civila och militära myndigheters lokalisering. Med hänsyn till de lokaliseringspolitiska fördelar, som står att vinna, och vinsterna från beredskapssynpunkt anser vi att — i likhet med vad som sker i propositionen beträffande andra militära organ — ett uttalande redan nu bör göras till förmån för en utflyttning av försvarets fabriksstyrelse i enlighet med lokaliseringsutredningens förslag.

2. Österbygdens vattendomstol

Föredragande departementschefen har i propositionen förklarat sig icke kunna biträda lokaliseringsutredningens förslag om utflyttning av Österbygdens vattendomstol från Stockholm till Gävle. Som motivering härför anföres främst, att domstolens nuvarande kontaktmöjligheter måste vara en väsentlig tillgång i arbetet och att domstolen torde ha ett avsevärt större antal partsombud i Stockholm än övriga domstolar. Till en början må erinras om att, sedan Söderbygdens vattendomstol numera förlagts till Växjö, Österbygdens vattendomstol är den enda vattendomstol som kvarligger i Stockholm. Det torde icke rimligen kunna tänkas, att någon principiell skillnad föreligger mellan de olika vattendomstolarna vad avser kontaktbehovet med statliga institutioner i Stockholm, t. ex. kammarkollegium och vattenfallsstyrelsen. Från dessa synpunkter kan under sådana omständigheter hinder icke möta mot en omlokalisering. Det kan väl däremot antagas, att antalet partsombud o. d. i Stockholm är större än för övriga vattendomstolar. Detta förhållande torde dock vara av underordnad betydelse. Som lokaliseringsutredningen framhållit har det nämligen i betänkandet angående förflyttning av Söderbygdens vattendomstol påpekats, att erfarenheterna givit vid handen, att besöken på vattendomstolskanslierna av juridiska och tekniska partsombud är förhållandevis fåtaliga. Detta torde sammanhånga bl. a. därmed, att vattendomstolarnas sammanträden regelmässigt förlägges till för parterna välbelägna platser och att behovet av personliga besök på kansliorten därför är obetydligt. Den omständigheten, att Österbygdens vattendomstol är en personellt rätt så liten myndighet, att dess utflyttning från Stockholms-området ter sig mindre betydelsefull från lokaliseringspolitisk synpunkt, kan enligt vår mening icke få tillmätas den betydelsen, att man bör avstå från en omlokalisering. Då vi icke heller i övrigt kunnat finna, att det vid remissbehandlingen av lokaliseringsutredningens betänkande rörande Österbygdens vattendomstol framkommit nå-

got, som tyder på att en utflyttning skulle medföra nämnvärda olägenheter, anser vi även i detta fall att ett uttalande bör göras till förmån för en utflyttning av domstolen enligt lokaliseringsutredningens förslag.

3. Aktiebolaget Tipstjänst och Svenska penninglotteriet aktiebolag

I propositionen har föredragande departementschefen i allt väsentligt anslutit sig till de synpunkter beträffande ovannämnda bolags lokalisering, som framförts av lokaliseringsutredningen. En utflyttning av bolagen från Stockholm bör därför enligt propositionen övervägas, men det förutskickas, att ytterligare undersökningar skall verkställas genom bolagens försorg och att det sedermera skall ankomma på bolagen att själva taga ställning i lokaliseringsfrågan. Det synes med hänsyn till de av lokaliseringsutredningen verkställda undersökningarna och de avgivna remissutlåtandena svårt att förstå vad som kan vinnas med ytterligare utredningar. Det torde böra understrykas, att dessa — som delvis redan igångsatts — bör bedrivas med största skyndsamhet. Det förefaller emellertid icke motiverat att på nytt få till stånd en argumentering kring principfrågan om bolagens lokalisering. Även om det måste ankomma på bolagen att själva fatta det formella beslutet om en omlokalisering, bör därför ett uttalande till förmån för en sådan åtgärd göras på ett bestämdare sätt än som skett i propositionen. Spörsmålet om de lämpligaste nya lokaliseringsorterna kan på sätt skett i propositionen lämnas i viss mån öppet och göras beroende av de fortsatta tekniska utredningarna.

Under åberopande av det anförda hemställer vi,

att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 120 måtte

dels uttala sig för en utflyttning från Stockholms-området enligt lokaliseringsutredningens förslag av försvarets fabriksstyrelse till Eskilstuna och Österbygdens vattendomstol till Gävle,

dels ock såsom sin mening ge till känna att Aktiebolaget Tipstjänst och Svenska penninglotteriet aktiebolag, enligt vad som visats genom lokaliseringsutredningens undersökningar och de avgivna remissutlåtandena, bör kunna utflyttas från Stockholms-området och att de fortsatta undersökningarna av teknisk natur bör bedrivas med största skyndsamhet.

Stockholm den 26 april 1960

Torsten Andersson

Erik Hagberg

E. Hjalmar Nilsson

And. E. Johansson